

Леся Овсієнко,
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького
кандидат філологічних наук, доцент

ОЦІННА СЕМАНТИКА НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ В ПЕРЕКЛАДІ

Постановка проблеми. Останнім часом фразеологія, як відносно молода галузь лінгвістики, привертає особливо пильну увагу українських мовознавців. Це зумовлено тим, що її ключові поняття, межі проблематики та об'єкт дослідження досі остаточно не визначені. Фразеологічні одиниці відзначаються значною семантичною, структурною та функціональною різноманітністю. Така специфіка об'єкта дослідження ускладнює визначення місця фразеології серед інших лінгвістичних дисциплін.

Актуальність дослідження. Саме тому важливим є з'ясування змісту фразеологічних одиниць, визначення їх основних диференційних ознак та особливостей функціонування в усному мовленні та при здійсненні перекладу. Від розв'язання цих питань залежить як загальне вивчення фразеології, так і дослідження її окремих аспектів [1; 4].

Мета дослідження: охарактеризувати оцінну семантику німецьких фразеологізмів та навести приклади її відтворення в перекладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення компонента порівняння у структурі оцінних фразеологізмів при здійсненні перекладу, а також особливостей оцінки загалом у лінгвістиці проходить переважно на лексичному рівні. У зв'язку з цим дослідження оцінки на рівні фразеології набуває особливої актуальності. Складна лінгвістична природа порівнянь спричинила появу різних, нерідко суперечливих підходів до визначення їх структури. Тому інколи досить складно підібрати найкращий переклад з мови оригіналу на мову перекладу. Сьогодні важливим залишається питання визначення лінгвістичного статусу категорії порівняння та з'ясування її

синтаксичної природи в межах традиційних граматичних понять і термінів. На сучасному етапі розвитку мовознавства існують також інші підходи до проблеми оцінки. У процесі мовленнєвої діяльності оцінні судження можуть відрізнятися ступенем інформативності, проте дескриптивне значення завжди виступає похідним і вторинним щодо оцінного. Оцінне значення є сталим, тоді як дескриптивне – змінним. У ході комунікації дескриптивні імплікації можуть варіюватися залежно від зміни критеріїв оцінки. Водночас чим стабільнішими є ці критерії, тим повніше дескриптивний зміст відповідає оцінному висловленню [4].

При здійсненні аналізу фразеологічних одиниць, можна виділити наступні елементи з позитивним на негативно маркованим оцінним значенням.

Позитивна оцінка:

- *Goldene Hände haben* – мати золоті руки [2]
- *Ein Herz aus Gold haben* – мати золоте серце [2]
- *Auf der Höhe sein* – бути на висоті, добре справлятися [2]
- *Jemandem die Daumen drücken* – тримати закогось кулаки [2]
- *Mit beiden Beinen im Leben stehen* – твердо стояти на ногах [2]
- *Sich ins Zeug legen* – дуже старатися [3]
- *Ein Ass im Ärmel haben* – мати козир у рукаві [2]
- *Das große Los ziehen* – витягнути щасливий квиток [3]
- *Ein offenes Ohr haben* – бути уважним, готовим вислухати [3]
- *Sich sehen lassen können* – виглядати пристойно, бути на рівні [3].

Негативна оцінка:

- *Tomaten auf den Augen haben* – нічого не помічати [3]
- *Nicht alle Tassen im Schrank haben* – бути не зовсім при своєму розумі [3]
- *Den Kopf in den Sand stecken* – ховати голову в пісок [2]

- *Aus einer Mücke einen Elefanten machen* – робити з мухи слона [3]
- *Jemandem auf der Nase herumtanzen* – сісти комусь на голову [3]
- *Ein Brett vor dem Kopf haben* – бути недогадливим [2]
- *Alles durch die rosarote Brille sehen* – дивитися крізь рожеві окуляри [2]
- *Ins Fettnäpfchen treten* – потрапити в незручну ситуацію [2]
- *Jemandem das Wasser nicht reichen können* – і близько не дорівнювати комусь [3]
- *Die Hände in den Schoß legen* – сидіти склавши руки [2].

При перекладі німецьких фразеологічних одиниць на українську мову виникає низка труднощів, пов'язаних із їхньою мовною та культурною специфікою, серед яких [6]:

1. *Відсутність прямого відповідника.* Багато німецьких фразеологізмів не мають точних аналогів в українській мові. Перекладачеві доводиться підбирати приблизні відповідники або передавати зміст описово: *Nicht alle Tassen im Schrank haben* – дослівно "не всі чашки в шафі" (бути не при своєму розумі) [5].

2. *Образна специфіка (культурні відмінності).* Фразеологізми часто відображають національні традиції, побут або менталітет, які можуть бути незрозумілими без культурного контексту: *Tomaten auf den Augen haben* – дослівно "мати помідори на очах" (нічого не помічати).

3. *Різний ступінь емоційно-оцінного значення.* В українській і німецькій мовах один і той самий фразеологізм може мати різний рівень емоційності або стилістичного забарвлення: *Ein Brett vor dem Kopf haben* – у німецькій звучить м'якше, ніж українське бути дурним.

4. *Грамматичні відмінності.* Фразеологізми часто мають специфічну граматичну структуру, яку складно передати дослівно: *Sich ins Zeug legen* – дослівний переклад не працює, потрібно передавати значення: дуже старатися.

5. *Багатозначність фразеологізмів.* Один фразеологізм може мати кілька значень залежно від контексту: *Auf der Höhe sein* може означати: бути на висоті, добре почуватися, бути сучасним.

6. *Стилістична невідповідність,* коли деякі фразеологізми є розмовними, жартівливими або книжними, і важливо зберегти стиль: *Ins Fettnäpfchen treten* – розмовне: ляпнути дурницю / потрапити в халепу.

7. *Часткова еквівалентність.* Іноді переклад існує, але образ відрізняється: *Die Hände in den Schoß legen* – сидіти склавши руки. Значення однакове, але образи різні.

Отже, оцінна семантика є однією з визначальних характеристик німецьких фразеологізмів, оскільки саме вона забезпечує їхню експресивність, образність і прагматичну спрямованість у процесі комунікації. Фразеологічні одиниці виступають не лише носіями дескриптивної інформації, а передусім передають суб'єктивне ставлення мовця, що зумовлює їхню важливу роль у формуванні мовної картини світу. Аналіз показав, що оцінний компонент у складі німецьких фразеологізмів може мати як позитивне, так і негативне маркування, причому його реалізація часто пов'язана з образною основою вислову та культурно зумовленими асоціаціями. Це ускладнює процес перекладу, оскільки перекладачеві необхідно враховувати не лише буквальне значення одиниці, а й її емоційно-оцінне забарвлення, стилістичні особливості та національно-культурну специфіку.

Список використаних джерел:

1. Гамзюк М. В. Емотивність фразеологічної системи німецької мови (досвід дослідження в синхронії та діахронії): дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04 / Гамзюк Микола Васильович. К., 2001. 420 с
2. Німецько-український фразеологічний словник (НУФС) : у 2 т. / уклад. В.І. Гаврись, О.П. Пророченко. Київ : Радянська школа, 1981. Т. I. А–К. 416 с.
3. Німецько-український фразеологічний словник (НУФС) : у 2 т. / уклад. В.І.

Гаврись, О.П. Пророченко. Київ : Радянська школа, 1981. Т. II. L–Z. 382 с.

4. Овсієнко Л. О. Семантико-прагматичний потенціал оцінки в німецькомовному діалогічному дискурсі : монографія. Кременчук : «Novabook», 2020. 212 с.

5. Овсієнко Л. О. Фразеологізми з оцінним компонентом значення у німецькомовному художньому тексті. *Українські студії в європейському контексті*. №3, 2021. С. 259-262

6. Ovsiienko L. Überblick über die wichtigsten Anforderungen an Übersetzer und Übersetzungsfehler. Україна та німецькомовні країни: культурні, літературні та мовні контакти = Die Ukraine und die deutschsprachigen Länder in Kultur-, Literatur- und Sprachkontakt : Матеріали XXXII Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (26–27 вересня 2025 р.). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. С. 150-151.

Катерина Палій,

доцент кафедри германської філології та перекладу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

МЕТОДИ АДАПТАЦІЇ ТЕХНІЧНИХ ТЕРМІНІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Адаптація технічних термінів при перекладі ІТ-документації є ключовим аспектом забезпечення якості та зрозумілості перекладеного тексту. Цей процес вимагає від перекладача не лише глибокого розуміння технічної сфери, але й володіння різноманітними методами та стратегіями перекладу.

Одним з основних методів адаптації технічних термінів є транскрипція та транслітерація. Ці методи часто використовуються для передачі назв технологій, програмних продуктів та інших реалій ІТ-сфери, які не мають усталених відповідників у цільовій мові. Наприклад, термін «blockchain» часто передається як «блокчейн». Однак, як зазначає О. П. Кальнік, «надмірне